

stituta sit ut praeter sexuum coniunctionem haberet in se Christi et Ecclesiae sacramentum ». Nam ex his potius patet a Leone sacramentum Christi et Ecclesiae distingui a coniunctione sexuum. Et sane sacramentum hoc sive id quod Christi et Ecclesiae unionem repraesentat, situm est in unione indissolubili unius cum una atque idcirco unione inter ingenuas et aequales, eo quod haec sola unio a Leone haberetur ut indissolubilis vereque coniugalis. De commixtione autem sexuum sollicitus non est Leo, quae et extra nuptias habet locum. Cf. quae ad ea verba Leonis dicemus in Appendice.

Restat ergo ut ratio huius omnimodae indissolubilitatis sit dignitas quidem sacramenti sed ut ita dicam, integre spectata, nempe coniuncta cum significatione unionis indissolubilis Christi cum Ecclesia per carnem assumptam. Quod sit dignitas sacramenti, patet, quia ideo matrimonium infidelium dissolvi potest, quia non est ratum (*c. Quanto de Divortii;*): quod autem ea sola non sufficiat, iam probavimus. Ut ergo intelligatur alterum elementum, quod superaddimus, advertendum est 1) consummationem matrimonii non quidem ad essentiam, sed ad integritatem eiusdem spectare, quae integritas attenditur non secundum perfectionem primam quae consistit in ipso esse rei, sed secundum perfectionem secundam, quae consistit in operatione (1^a p. q. LXXIII. a. 1): 2) Matrimonium sacramentum illudque consummatum significare complete in actu secundo unionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam; fiunt enim vir et mulier actualiter una caro per actum coniugalem: matrimonium vero sacramentum quidem, sed non consummatum, significare eandem unionem in actu primo, vir enim et mulier habent potestatem actus coniugalis. Solet quidem dici matrimonium ratum significare unionem Dei cum anima per gratiam, consummatum vero unionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam: et idcirco illud dissolubile esse, sicut dissolvi potest unio Dei cum anima, non autem istud propter contrariam rationem. At quamvis reprobare nobis non liceat hanc declarationem, licet tamen eam interpretari. Censemus scilicet hanc doctrinam potius quam rationem dissolubilitatis vel indissolubilitatis coniugii, esse explicationem excogitatum, supposita iam aliunde nota dissolubilitate matrimonii rati, ut quodam nempe exemplo res declararetur. Nam si reapse id tantum significat matrimonium ratum, cur non potest pluribus aliis causis solvi et quidem etiam privata coniugum potestate, sicut unio animae cum Deo? Ceterum Paulus de omni matrimonio christiano affirmat, quod significet unionem Christi cum Ecclesia. Discrimen erit ergo in modo repraesentandi, sed res repraesentata eadem est. Porro quoniam indissolubilitas matrimonii potissimum pendet ex re significata, oportet

tebat ut illud matrimonium esset prorsus indissolubile etiam extrinsece, quod perfecto modo repraesentat unionem indissolubilem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam. Tale autem est matrimonium sacramentum consummatum. Ratione ergo rei significandae cum aliquod matrimonium indissolubile prorsus esse oporteret, sicut indissolubilis est prorsus unio Christi cum Ecclesia, tale est matrimonium christianum consummatum, quoad ad eam rem significandam aptissime conducit (*cf. c. Debitum De Bigamis, et s. Thomam q. LXI. a. 2. ad 1^a*).

THESIS XXV.

Matrimonium ratum solvitur extrinsece per professionem religiosam, tum solvi potest auctoritate Rom. Pontificis.

I. Matrimonii rati vinculum dissolvi potest et dissolvitur primo per professionem religiosam, qua ipso iure matrimonium procedens ratum dirimitur. Nec enim est in potestate coniugis professione facta solvere vel servare vinculum coniugale, sed in potestate eius est ponere id quo, tanquam conditione posita, iure divino matrimonium dirimitur. Ita creditum esse in Ecclesia a pluribus seculis quod per professionem religiosam matrimonium ratum solvatur, patet ex consensu Theologorum (*cf. s. Thom. q. LXI. a. 2*), ex dispositione Iuris Canonici *c. verum De Convers. coniug.* ex decreto Conc. Trid. De Matrim. cn. 6. « Si quis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, per sollemnem religionis professionem alterius coniugum non dirimi: A. S. ». Ante aetatem quoque scholasticam id creditum et in praxim deductum esse liquet tum ex testificatione Innocentii III, qui *c. Ex parte eod. tit.* idem statuit nolens « a praedecessorum suorum vestigiis declinare, qui respondere consulti etc. » ex quo liquet non unicum fuisse Alexandrum III qui id docuit: tum ex testificatione eiusdem Alexandri III, in *d. c. Verum*, « sicut quidam sancti de nuptiis vocati fuerunt »: tum ex historia, quae nonnulla exempla hac in re suppeditat. Et quidem certum ex sec. VII huius rei testimonium exhibet Beda Hist. Angl. L. IV. c. 49 collato Thoma Eliensi apud Whartonum in Anglia sacra p. 4^a. Scribit enim ille Aedilthydam coniugem regis Ecgridi nunquam potuisse adduci ut coniugio regis uteretur, ac tandem ingressam esse monasterium. Iste vero addit quod cum frustra Rex adnitus fuisset recuperare Aedilthydam seu, ut eam ipse vocat, Etheldredam, sibi copulavit matrimonio Ermembergen. S. Gregorius M. Dialogg. L. III. c. 44 refert virginem Gregoriam « dum adolescentiae suae tempore con-

stitutis iam nuptiis in Ecclesiam fugisset et sanctimonialis vitae conversationem quaereret, ... sponsum meruisse habere in caelis, quae sponsum fugit in terra ». De alia prius desponsata postea conversa loquitur idem epist. 23. L. VII. Et Gregorius Turonensis de vitis Patrum c. ult. refert Leobardum rupto foedere nuptiali, quod contraxerat cum honesta puella, monachum esse factum in maiore monasterio Turonensi. Affertur praeterea et exemplum s. Alexii ex seculo IV, qui nuptiis celebratis sponsam reliquit Deo tantum victurus; cuius tamen historia aliquibus incerta est (cf. Tillemont H. E. Tom. 10 in notis ad vitam s. Innocentii n. 8). Affertur quoque ex sec. III s. Caecilia, quae nuptiis factis noluit Valeriano sui copiam facere ut Deo virginitatem servaret: atque ex seculo I s. Thecla, de qua Epiphanius (haer. 78*) ait quod cum in Paulum incidisset, pactas nuptias dissolvit, cum primario cuidam civitatis totius ac longe diviti nobilissimoque desponsa iam fuisset. Cf. et Ambrosium de Virginitate L. II. c. 3. Perperam haec citatur a Suarez (De Religione L. IX. c. 24) aliisque decretum Eusebii Papae quod refertur a Gratiano (Caus. XXVII. q. 2. c. 27): « desponsatam puellam non licet parentibus alii viro tradere, licet tamen illi monasterium sibi eligere ». Non enim haberi potest ut genuinum hoc decretum. Nam quamvis ea aetate iam vigeret usus profitendi sollemniter castitatem, monasteriorum tamen consuetudo nondum invaluerat ita ut perinde esset dicere: ingredi monasterium et castitatem profiteri. Quae tamen duo aequivalentia habuit scriptor huius canonis: qui canon idcirco, saltem quoad secundam suam partem, ad ea tempora referendus est quo sacratae virgines monasteriis solebant includi. Sive enim monasterium intelligas cum Cassiano (coll. XVIII. cp. 10) cellam, in qua unica persona degit, sive coenobia cum Eugenio II (aiante in Synodo Romana, an. 826. can. 27: Abbates per coenobia, vel ut hoc tempore nuncupantur, monasteria, tales constituantur etc.) constat sub initium seculi IV haud tantumdem fuisse virgines Deo sollemniter sacrari ac in monasteriis virginitatem profiteri. Ceterum neque de uxore opus est canonem illum accipere, sed simpliciter de sponsa.

II. Porro ex citatis et aliis non multis exemplis, quorum historia memoriam servavit, nequit immediate doctrina colligi, quam defendimus; cum vel raro constet an nuptiae contractae fuerint, vel an dissolutae sint necne causa baptismi suscepti, in favorem fidei, et an pars relicta alias iniverit nuptias aut censuerit se posse. Nihilominus ex iis simul sumptis illud immediate colligitur censuisse veteres licere coniugi post pactas nuptias aliquando et post initas, antequam convenirent, alium relinquere propter perfectiorem vitam in statu vir-

ginitatis servandam: utrum vero post ipsas contractas nuptias creditum ab universa Ecclesia sit id licere, et quanta fuerit haec separatio, id collata explicatiore doctrina seculorum insequentium certo cognoscimus et constat fuisse eam quam defendimus, antiquam traditionem custodiens et propagans Ecclesiae sensu et praxi.

III. Iam vero canon Tridentinus est dogmaticus, statuit scilicet veritatem doctrinae. Nam non agit de actione opposita legi, sed de affirmatione opposita veritati; veritas autem quae defenditur a Patribus Tridentinis non est haec, quod scilicet Ecclesia habeat potestatem id statuendi, sed simpliciter quod res ita sit: per professionem religiosam dirimi matrimonium ratum; ergo veritas ipsa hoc canone statuitur et definitur; quam veritatem neganti Concilium anathema indicit. Ex hoc autem colligitur diremptionem hanc matrimonii rati esse de iure divino, ut argumentatur Benedictus XIV in quaest. can. et mor. q. 546. « Cessat indissolubilitas matrimonii rati in casu quo alter ex coniugibus professionem religiosam emittat, et haec solubilitas originem habet a iure divino... et clarissime ostenditur ex cn. 6. Sess. XXIV de Matrim. ubi anathema profertur adversus adserentes matrimonium ratum non solvi per professionem religiosam: si enim post hunc Tridentinum canonem de fide est coniugium ratum solvi per professionem, solubilitas debuit esse imposita a solo Deo, qui eam potuit facere sempiternae veram (cuiusmodi est omnis veritas fidei, quae semper credi debet in Ecclesia) ». Sane si id ex Ecclesiae est auctoritate, eadem posset hanc legem abrogare, et sic quod in eo canone proponitur credendum, illud idem falsum evaderet, quod fieri nequit: quod enim fide creditur, semper verum est in Ecclesia. Et re quidem vera omnia decreta, quae hac in re exstant, supponunt iam id esse notum, et a sanctis factitatum; neque hanc doctrinam incepisse aliquando in Ecclesia post Apostolicam aetatem demonstrari potest.

Et sane admitti nequit sententia asserens hanc dissolutionem iure naturae fieri eo quod religiosa professio sit perfectior status, ad quem iure naturae transire cuilibet licet dum nulla iniuria fit alteri, eadem tamen vinculo matrimonii repugnat, quod proinde dissolvitur. Nam 1) si ea repugnat vinculo matrimonii, sequitur quod isto praesistente, ipsa, solo iure naturae inspecto, sit potius irrita: 2) nec solo iure naturae probas nullam iniuriam fieri alteri; etenim coniux relictus privatur iure, quod habet in corpus profitentis, quod videtur iniuria, sive hic possit, sive non possit (quod quidem feminis non adeo facile est) aliunde sibi compensationem comparare: 3) falsum est repugnare professionem cum vinculo matrimonii, ut simul esse nequeant, quod manifestum est in professione quae fiat post consummatum

matrimonium, cuius vinculum simul cum illa manet: 4) falsum est ius esse cuilibet ex lege naturae perfectiorem inire statum cum obligatio iam suscepta illi adversatur: et sane licet Episcopatus sit status perfectior matrimonio utpote perfectior ipso religioso, non licet tamen illum suscipere invita coniuge, nec eo solvitur matrimonium ratum: 5) falsum est quod supponitur in matrimonio tantum ratio nondum haberi traditionem rei, sed nudum consensum veluti in contractu venditionis secundum romanas leges; nam in contractu matrimonii acquiritur potestas in corpus alterius et sic alter alteri tradit corpus suum ut sit illius, solumque deest adhuc usus huius iuris (cf. Sanchez De Matrim. L. II. D. 49. Suarez l. c. c. 23).

IV. Alia ergo causa requiritur, quae valeat fundamentum iuris naturae, quo gaudet coniux, subtrahere, tollere nempe obligationem mutuam, qua stante iure naturae invalida est omnis opposita promissio, et sic agere valeat non contra ius naturae, sed praeter et supra propter excellentiam superioris boni. Haec vero causa erit aliqua auctoritas ordinis divini. Et re quidem vera cum constet solum Deum posse dissolvere coniugii vinculum, necesse est ut dissolubilitas matrimonii rati per professionem religiosam sit a Deo. Iam vero vel est a Deo mediate quatenus concessit alicui potestatem dissolvendi, vel immediate quatenus ipse privilegium hoc statuit idque esse iussit, ut existente professione religiosa, matrimonii rati vinculum solveretur, et per Apostolos id Ecclesiae manifestavit. Atqui heic non intercedit exercitium alicuius auctoritatis legatae a Deo. Nam heic non exercetur auctoritas Ecclesiae quae, ut demonstravimus ex forma qua propositus est canon, nequit impedire effectum hunc professionis et idcirco illum non statuit, sed solum docet solvi coniugium per professionem. Cum vero argumentum ductum ex canone Tridentino non occurreret Suarezio (l. c.), facile is potuit in hanc concedere sententiam quod auctoritate Ecclesiae inductum sit ut professio religiosa solvat coniugium ratum. Neque heic intercedit exercitium auctoritatis profitentis, qui conditionem quidem ponit, qua solvatur, sed nullam auctoritatem exercet; nam etiamsi nolit, solvitur coniugium. Ergo iure divino eoque immediato solvitur coniugium ratum professione religiosa, idque apostolica constat traditione.

Non opus proinde est quaerere cum Suarez (ibid.) utrum penes Romanum Pontificem sit ea potestas, quae valeat id constituere. Nam etsi demus posse Rom. Pontificem vim tantam tribuere professioni religiosae ut solvat matrimonium ratum, nequit tamen eam vim tribuere, quam ipse deinceps nequeat auferre. Iam vero haec est vis, quam constat competere professioni religiosae. Ea ergo vis quae, licet in ordine possibilium multiplex concipi possit, de facto

tamen competit professioni religiosae, non ab auctoritate immediata Rom. Pontificis, sed a iure divino immediate originem ducit.

V. Difficultas vero superest: quia si iure divino solvitur professione matrimonium ratum, dicendum est hanc legem divinam huc redire: quod 1° nequeant simul consistere matrimonium et professio: 2° in favorem professionis solvatur coniugium. Atqui si iure divino nequeant simul esse professio et matrimonii vinculum, ergo iure divino quoque professio dirimet matrimonium sequens: quod tamen verum haud videtur ipsis quoque propugnatoribus huius sententiae: cf. Sanchez L. VII. disp. 26. coll. praeced.

Respondemus negando illud primum, nimirum iure divino statutum esse ut nequeant simul consistere matrimonii vinculum et professio: ut enim haec lex positive divinitus conderetur, professionem nempe religiosam subsequentem dissolvere vinculum praecedens matrimonii rati, non opus erat statuere generatim quod professio religiosa excluderet vinculum matrimonii, sed solum speciatim, ad commendandum virginitatis statum, quod liceret a nuptiis ad eum statum perfectionis transire, abrupto priore vinculo, habita quoque ratione commodi coniugis relictis, ne ulla eidem superesset conquerendi ratio, si bonis coniugii vellet frui.

VI. Ergo ne in hac re nullum est ius Ecclesiae aut Rom. Pontificis? Id profecto non dicimus. Sane statim difficultas aliqua apparet, quae ratio fuit Suaresio suam asserendi sententiam. Etenim non omne votum perfectioris vitae neque omne votum in religione sed solum votum sollemne in religione seu professio religiosa hunc effectum obtinet: atqui sollemnitas votorum est (ut ait Bonifacius VIII loco infra cit.) ab Ecclesia adinventata. Pro hac expedienda difficultate haec advertantur.

Cum Deus voluerit matrimonium ratum solvi per professionem status perfectionis, in quo quis se Deo mancipat per observationem Evangelicorum consiliorum idque perfectissime locum habeat in sollemni, quae a pluribus seculis fit, professione religiosa, haec certe iure divino dirimet matrimonium. Quare licet sollemnitas professionis sit ex sola constitutione Ecclesiae inventa *c. un. de voto in 6°*; tamen quod haec professio in qua perfectissime homo se Deo dicat per observantiam votorum, solvat coniugium ratum, id est iure divino. Quaeri autem potest an Deus ipse definiverit ἐν ἀτόμῳ id quod solvat matrimonium ratum, an determinationem ultimam rei reliquerit Ecclesiae. Certum est quod quamvis Deus solum in communi determinaverit susceptionem status per observantiam consiliorum Evangelicorum dirimere matrimonium ratum, attamen hoc ipso determinavit speciem perfectissimam huius generis eum effectum

obtinere. Cum enim ea determinatio sit in favorem status perfectionis, et propter excellentiam eius; nequit excludi ea species quae est status perfectissimus et maxime excellens. Unde quoad eam non est relicta Ecclesiae potestas efficiendi ut ea existens non dirimat coniugium ratum. Porro si spectentur ea, quae sunt essentialia ut sit status perfectionis, in quo quis se Deo mancipat per observationem votorum, ea possunt haberi quoque citra eam, quae nunc fit, sollemnem professionem religiosam: nam et nunc quaedam religiones seu congregationes sunt in quibus vel omnes, vel plures se Deo consecrant votis religiosis sine sollemni professione. Censeri igitur potest ita Deum rem in genere statuisse, ut integro manente iure perfectioris speciei, quoad imperfectiores species (quae tamen quoad essentialiam cum re a Deo statuta convenient) reliquerit Ecclesiae determinandum utrum haec aut illa species ad effectum illum valeret, unde et posset determinationem hanc suam mutare: atque ita censere licet Ecclesiam se gessisse prioribus seculis cum nondum status perfectionis religiosae quemadmodum postea factum, determinatus erat: donec iis religionibus existentibus privilegium divinum ad eorum sollemnem professionem revocatum fuerit. Certum est autem ab initio Ecclesiae existisse eos, qui, si essentialiam rei spectes, vere religiosi sive monachi fuerint, quamvis quoad accidentalialia a praesentibus differrent, quae est ratio cur dixerimus species aliquas in hoc genere distingui posse. Cf. Bellarminum De Monachis L. II. c. 5 et 38. Certumque est ante Innocentium III existisse religiones approbatas ab Ecclesia, quamvis ea sollemnis et specialis approbatio Sedis Apostolicae non haberetur, quae deinceps requisita fuit.

VII. Huius dissolutionis convenientia tum negativa tum positiva est. *Negativa*, nempe nullum per se est inconveniens: non enim solvitur sine ratione, nec grave veri nominis damnum infertur per se coniugi manenti in seculo; potest enim manens in seculo alteri nubere, et cum matrimonium non sit consummatum, sponsa virgo manet potestque sine ullo dedecore ab alio duci: quod si aliquod damnum haec vel illa pars relicta subeat, id compensatur abunde bono communi quod Ecclesiae provenit ex professione religiosa, quae in decus Ecclesiae vergit ac commendationem castitatis atque commune exemplum eo magis efficax quo ipsi nuptiarum iuri renunciatur. Neque, Deo auctore intercedente, iniuria censeri potest iuris sibi traditi et acceptati amissio, cum alter coniux iure suo, quod Deus ei concedit, ulatur. Convenientia *positiva* est, quia status religiosus excellentior est statu matrimonii; decebat autem quam maxime ut in Ecclesia Christi excellentia illius status prae isto non solum doceretur, sed facto quoque veluti sensibilis redderetur, quod quidem fit cum status re-

ligiosus efficaciam habet dirimendi vinculum coniugale. Non poterat autem dirimi matrimonium consummatum quia potior ratio ex adverso obstat, decebat ergo dirimi matrimonium ratum.

VIII. Quaeres cur ergo non solvitur matrimonium ratum per susceptionem ordinis sacri, in quo homo se mancipat Deo? Respondemus 1° rationem praecipuam esse voluntatem Dei, quae id sanxit pro professione, non pro ordine sacro. Neque enim dissolutionem matrimonii rati per professionem religiosam demonstramus ex naturis rerum, sed ex his solam convenientiam colligimus; demonstramus autem Traditione, quae voluntatem Dei notam facit. Quocirca etsi nulla admodum certa ratio huius convenientiae afferri posset, nihil nobis timendum foret. Respondemus 2° discrimen aliquod certe esse inter professionem religiosam et ordinem sacrum, si ambo comparentur cum matrimonio. Ea enim oppositio existit inter professionem et matrimonium, quae non est inter ordinem sacrum et matrimonium. Professio enim religiosa est formaliter quoque professio continentiae perpetuae, ac per illam incapax fit homo dominii bonorum exteriorum, quae tamen vitae matrimoniali necessaria sunt, et transit in ius alterius ipsum regentis et de ipso disponentis nomine Dei, quae quidem subiectio impedire valet actum petendi et reddendi debitum; ad haec omnia vero perpetuo obligatur quovis instanti vitae suae. Modus ergo vivendi, qui exigitur ab essentia huius status, directe opponitur modo vivendi proprio matrimonii. Consequens quidem ex hac oppositione potuit esse aliquod ex his, nempe ut vel invalida redderetur professio post matrimonium ratum, vel ut ipsum matrimonium dissolveretur, vel ut manente vinculo opus coniugii prohiberetur. Christus vero maluit secundum in favorem status perfectionis et in commodum partis relictæ. Repugnantia vero ordinis sacri cum matrimonio tanta non est: nam modus vitae matrimonialis non excluditur ab essentia sacerdotii, sed solum a certo gradu sanctitatis et decoris ipsi debito et a perfecta executione quorundam officiorum suorum. Quare satis fuit statuere ut ordo dirimeret matrimonium subsequens ac prohiberet usum praecedentis. Votum vere iure Ecclesiae adnexum ordini sacro, non est huiusmodi ut matrimonium praecedens dirimat, sed rationem principalis sequitur.

IX. Matrimonium ratum dirimi potest auctoritate Romani Pontificis. De hac re olim dubitatum est. Ruardus Tapperus De Matrimonio art. 18 reprehendit Caietanum quod « contra communem Theologorum et s. Thomae sententiam scripserit quod Summus Pontifex dispensare potest super matrimonio rato nondum consummato ». Verum 1) dissensus iste Theologorum a sententia Caietani, si veteres spectes, est potius negativus, quatenus nimirum eam non do-